

דבר העורך

ברוך אתה ה' נותן התורה

שיעול תוקפני פרץ מגורנו. מיתרי קולו היגיעים כבר לא הביעו מחאה רמה על השימוש התכוף שנעשה בהם. בקול ענות חלושה, היה ר' זלמן נאנא ומשתעל וחוזר חלילה.

חנות הבדים שברשותו ידעה ימים קשים יותר מאלו, אך מעולם לא היה זה לתקופה ארוכה כל כך. זה חודשים אחדים שלא פקד את חנותו, כף רגלו לא ירדה על הקרקע, בהוראתו החד משמעית של הדוקטור מן העיר הגדולה. הוא, הדוקטור, הבטיח, כי אם יאות זלמן לציית לכל אשר יצווה עליו, יחלים ויחזור לבריאותו המלאה. הבעיה היא רק הזמן.

בנתיים, בעודו במיטתו, התנהלה החנות כמו שהיא תיאר לעצמו אותה מתנהלת בעשור האחרון לחייו. הוא כבר ראה עסקים כאלו. אנשים פתחו עסק בתקופת פריחתם, פיתחו אותו, רכשו קהל לקוחות נאמן, סוחרים התדפקו על מפתן דלתם כדי להציע להם סחורה במחיר מוזל והכל היה נראה טוב. לגלג הזמן התקדם והם נותרו מאחור, הפכו נרגזים כאשר לא הבינו הכל, והפכו להגונים כאשר קהל הלקוחות התמעט. בתקופה זו נוהלה חנותו לסירוגין, על ידי אמו הישישה ועל ידי בתו הבוגרת, ומן הדוחיות שהובילו אל מיטתו הוא הבין בדיוק מה קורה.

רעייתו סעדה אותו כל העת ולא מיאנה לעוזבו, אך הוא שכנע אותה, כי אם לא תיאות להסכים לדבריו, רע ומר יהיה גורלם.

עוד שבועות אחדים מתקיים יריד הבדים השנתי, והוא אינו מסוגל אפילו לחשוב מה יהיו התוצאות אם ישגר הירידה את אמו או את ביתו, או יותר גרוע, את שניהם בצוותא. את חייבת ללכת, הפציר בה ושכנע אותה, ביודעו כי מח עסקי שוכן בקדקדה.

הוא שכח מהשיעול ומדלקת הריאות. הרופא שהגיע לביקורו השבועי הקבוע, נדחה על אתר. ימים ארוכים היה יושב-מקפץ במיטתו, ומסביר בהתלהבות את אופן התנהלות דרכי היריד. "אל תשכחי בילא. אף פעם אל תכניסי לתוך האוהל של הסוחר. תעמדי בפתח, יד אחת מחזיקה בארנק כעומדת לשלף את הסכום, והיד השנייה מסוככת על העיניים המופנות מידי פעם כלפי הפתח, כבוחנות את מרכולתם של הסוחרים האחרים. הוא יתבלבל, אני מבטיח לך", קרא בהתרגשות עד שאמו חשדה שכל מחלתו אינה אלא תירוץ לחופשה ארוכת טווח, "החמדנות שתתעורר בו למראה ידך המושטת אל הארנק, תעניק לו את ההרגשה שהוא עומד להפסיד את עסקת חייו, הוא יסכים לסכום שתציעי בפניו, ואז, בלי לחשוב פעמיים, תוציאי את הסכף במקום ותחתמי אותו על העסקה. הוא כבר ינסה להתחרט", הפטיר בחיוך, כמו היה עומד במקום ורואה את קמטי הצער הנחרשים במצחו של הסוחר הפתאי, "אבל את תעמדי על שלך. תזמני, נקיים את העסקה".

יותר מששהפנימה את דבריו, הפנימה את העובדה שעד שלא תאמר לו שהפנימה את דבריו הוא לא ישלח אותה לדרכה.

דף לט/א בחמה כו"ע לא פליגי דשרי

שימוש בשבת בדוד שמש

בשבת אסור לבשל. בסוגייתנו מבואר, כי מותר לבשל בשבת לחום השמש, כגון, להניח ביצה מול השמש, שתתחמם. המעניין הוא, כי לדעת רבנן, יש לגזור על בישול בתולדות חמה, שמא יבואו להתיר לבשל בתולדות האש, וכגון, אסור לבשל ביצה באמצעות הנחתה על משטח מתכת שהתחמם בשמש, אך מותר להניח את הביצה מול קרני השמש עצמה. [הגמרא מסבירה, כי גזרו על תולדות חמה בלבד מפני שהם דומים לתולדות האש, ועלולים לטעות ביניהם, אך איש אינו מחליף בין בישול בחמה לבין בישול באש].

במה שונה בישול בשמש? השאלה המתבקשת היא, מדוע מותר לבשל בשמש, במה נתייחדה פעולת בישול בשמש מפעולת בישול באש.

רש"י (ד"ה "דשרי") והר"ן כותבים משפט קצר, שהאחרונים עמלו קשות לפרשו: "אין דרך בישול בכך".

לכאורה, ניתן להסביר שכוונת הראשונים היא, שבישול בחמה הוא "מלאכה כלאחר יד" - התורה לא אסרה עשיית מלאכה באופן בלתי שגרתי, וכגון, המוציא חפץ מרשות לרשות באמצעות מרפקו, שלא כדרך הוצאה - פטור. מאחר שאין דרך אנשים לבשל בחמה, הבישול בחמה לא נכלל באיסור בישול. דא עקא, שחכמים גזרו על מלאכות רבות, שאין לעשותן גם "כלאחר יד", ואם כן עולה התמיהה, הלמאי חכמים לא אסרו על בישול בשמש (עיי' בספר "שבות יצחק" בענייני בישול, עמ' ד' - כ"ז).

האחרונים מבארים (עיי' "מחזיק ברכה" יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ג, וב"קובץ שיעורים" לגר"א וסרמן זצ"ל כתובות אות ר"ב, וכ"מ בדברי גדולי האחרונים, עיי' "שבות יצחק" שם), כי בישול בחמה נחשב "בישול שלא כדרך", ופעולה שלא כדרכה אינה מחייבת. דוגמא לכך אנו מוצאים, באדם האוכל חֶלֶב, שאם אכלו חי, לא מבושל, הוא פטור, מפני שעל אכילה שלא כדרך לא חייבה תורה [לדבריהם, אין זו הלכה מיוחדת בהלכות שבת, אלא פטור בכל התורה כולה, וכגון, המבשל בשר בחלב בחמה או בתולדותיה, אינו לוקה]. הלמאי בישול בחמה אינו נחשב בישול כדרך?

רמת בישול ירודה: האדמו"ר מסוכוצ'וב זצ"ל, בעל ה"אגלי טל" (אופה מ"ד אות ד'), מסביר, כי אמנם אין די בעובדה שאנשים אינם מרבים לבשל בחמה, כדי להבדיל בין בישול בחמה לבין בישול באש, שניהם פעולת בישול המה. ברם, נחיתותה של מלאכת בישול בחמה נובעת מן העובדה, שתוצאת הבישול בחמה אינה מגיעה לרמת הבישול באש. המבשל בחמה אינו מבשל כדרך, מפני שתוצאת הבישול אינה טובה.

איך פועל דוד שמש: דוד השמש הניצב על גגות בתינו, ניצב במוקד דיון הלכתי ענף בין פוסקי זמנינו. כדי להבין את המשא ומתן, נפרט בקצרה את אופן פעולתו. צינור כניסת המים אל דוד השמש ממוקם סמוך לתחתיתו. צינור נוסף בגובה זהה, מחובר אל המשטחים השחורים גדושי הצינורות - קולטי השמש. המים הנמצאים במשטחים השחורים מתחממים, ונהדפים במעלה הצינורות כלפי מעלה, אל הדוד, שהרי מים חמים טבעם לעלות, ואילו המים הקרים שבדוד יורדים אל המשטחים השחורים וחוזר חלילה. צינור המים המוליך את המים החמים אל הבית, יוצא מקדקדו של הדוד, שם מתרכזים המים הרותחים. כאשר משתמשים במי הדוד, מים קרים נכנסים אליו בתחתיתו, זורמים ממנו אל הצינורות ומתחילים את

התהליך מחדש.

שתי פעולות בישול בדוד השמש: שתי שאלות נלוו אל השימוש בדוד שמש בשבת. האחת, אם פתיחת ברז המים החמים, הגורמת למים קרים לזרום אל דוד הרתחין, אינה נחשבת כפעולת בישול, שהרי המים הקרים מתחממים ומתבשלים במגעם עם המים הרתוחים. השניה, שהרי המים הקרים מתבשלים בקולטים.

לכאורה, בישול המים הקרים במי הדוד הרתוחים נחשב בישול בתולדות חמה, אשר אסור, כאמור, ואילו בישול המים בקולטי השמש עצמם מותר, שהרי זה בישול בחמה עצמה.

בישול בתולדות החמה: הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א טוען, כי הבישול בקולטים נחשב גם כן כבישול בתולדות חמה האסור, מפני שהמים אינם נחשפים ישירות לשמש, אלא הקולטים נחשפים לה ומבשלים את המים.

בישול בחמה: ואילו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל טען להיפך, כל פעולת חימום המים בדוד השמש דינה כבישול בחמה, הן בישול המים הקרים במים החמים, והן בישול המים בקולטים, כיון שהדוד הוא כלי המיוחד לחימום באמצעות השמש, ודינו כבישול בחמה המותר ולא כבישול בתולדות חמה האסור. נידון זה התפתח עוד בימים שבהם דוד השמש תיפקד כמחמם מים באמצעות השמש בלבד. כיום, בדודי השמש משולבים מתקני חימום חשמליים, "בוילער", ולפיכך, כל עוד החפץ להשתמש במים החמים אינו בטוח, כי אין בדוד מים שהוחמו בחשמל, השימוש במי הדוד אסור, שכן, הפותח ברז בשבת ומזרים מים קרים לתוך הדוד, מבשל אותם במים החמים שהתבשלו באמצעות החשמל, האש, ועובר על איסור תורה, מפני שהוא מבשל בתולדות האש.

לפיכך, שב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לאסור את השימוש בדוד שמש גם בימי קיץ חמים, כאשר המבער החשמלי לא הופעל, מפני שחז"ל אסרו את הבישול בתולדות חמה מחשש שיבשלו בתולדות האור, ובמקרה זה החשש סביר ביותר, מפני שהרגיל לפתוח את ברז המים החמים בשבת, עלול לפתוח אותו גם כאשר מימיו חוממו באמצעות החשמל (עיי' "שבות יצחק" שם פ"י וראה גם "ארחות שבת" פרק ראשון אות ק"ב).

דף מ/א חמי טבריה

חומם של חמי טבריה, מניין

חמי טבריה.

חז"ל דנו במקומות שונים בתלמוד, כמו גם בסוגייתנו, על דינם של מי חמי טבריה לגבי השלכות שונות ומגוונות הקשורות בחום; בישול בשבת, הגעלת כלים, נטילת ידיים ועוד. מהיכן נובעים חמי טבריה, מה טיבם ומניין מקור חומם. התשובות נמצאות בכתבי רבותינו הראשונים, והן מעניינות ביותר.

רש"י (בראשית ח"ב) כותב, כי כאשר חדל המבול ונסכרו מעיינות פי תהום רבה, הקב"ה הותיר מספר מעיינות רותחים לצורכי העולם, ביניהם חמי טבריה. בספר הברית נכתב, כי מי חמי טבריה רותחים, מרים ומלוחים, ריחם רע, אינם ראויים לשתייה, ונועדו לרפואת הגוף בלבד (ראה עוד בספר הברית ח"א מאמר ח' מקור מים, פ"ו).

בגמרתנו מבואר, כי התנאים נחלקו לגבי מקור חומם של חמי טבריה. חכמים דימו את חמי טבריה לתולדות חמה, השמש, ואילו רבי יוסי חולק וסובר, כי הם תולדות האור, האש, מפני שהם מתחממים בעוברים על פתח הגהנום, ולפיכך, לדעתו, בישול בשבת בחמי טבריה אסור, שהרי זה בישול בתולדות האש, והעושה כן חייב חטאת.

המאפיינים של אש שמימית: הגאון רבי אריה בלאחובר זצ"ל (שו"ת "שם אריה" ח"א

סי' ל"ב) עוסק בנידון זה והוא מצטט את בעלי התוספות (חולין ח"א ד"ה "בחמיי") הכותבים, כי אש הגהנם אינה כדינה של אש טבעית מבחינה הלכתית [בנוגע להלכות נגעים, מה הם "שחיין" ו"מכוה"] מפני שהיא "אש בידי שמים". בעלי התוספות אינם מבארים את כוונתם, אך הגר"א בלאחובר זצ"ל מסביר, כי אש זו אינה בעלת מאפיינים זהים למאפייני האש הגשמית. כאסמכתא לכך הוא מביא את דברי המדרש (הובא בתוס' חגיגה כ"ז ד"ה "שאיין") הכותב שמשה רבינו תמה, היאך מזבח הקטורת, שעשוי היה מעץ ומצופה זהב בעובי דינר, לא התעכל ונחרך במהלך השנים מן האש שבערה עליו, עד שאמר לו הקב"ה "כך דרכי באש של מעלה... כדכתיב, והסנה איננו אוכל". הוי אומר, אש של מעלה אינה שורפת. חמי טבריה, המוחמים באשה של גהנום, אינם בעלי תכונת כילוי, ואינם זהים לאש גשמית גם לדעתו של רבי יוסי.

מה קורה בגהנום? מעניין לציין את דברי הרמב"ן הכותב בספרו "תורת האדם" (שער הגמול ד"ה "כך"), כי בגהנם שורר חום פיזי, חום אמיתי, ואחת מראיותיו היא

ותצא בילא לדרכה. בימים פקדתה בעתה מגנבים שאולי יחמדו את ממונה, ובלילות פקדוה חלומות בעתה, על הסחור הזועם שגילה כי אשה שאינה סוחרת ולא בת של סוחרת, התלה בו ושיטתה בו. לילה לפני היריד התערבו שני פחדיה המבעיתים זה בזה והפכו לחלום מחריד.

בהגיע הבוקר, ניצבה בילא לפני משימת חייה. **היריד** המה אדם. היא לא ידעה מי מוכר ומי קונה, מי סוחר, מי מלווה, מי לווה, מדוע כולם לוקחים את הכל ועדיין הכל נשאר באותו מקום. אשה צנועה העושה רצון בעלה היתה ביילא. אותה בארנקה בחזוקה, צעדה בהיסוס תחת אחת הסככות ונרגעה לאחר שנוכחה לדעת כי זוג הסוחרים שניצבו מולה היו בני דודיה הראשונים.

המתן התפוגג באחת. כל החרדותיה נמוגו, פחדיה התאדו וחיש מהר היא שבה להיות היא עצמה, ביילא עקרת הבית. לא סוחרתיה ולא מנהלת עסקים. עוד זה מה שהיה חסר לה. **שבעה** ימים של שתיקת חרדה הופר באחת. ביילא פצחה את פיה והחלה לספר מדן ועד באר שבע, על החורף שקדם לחורף שגוגל על זלמן את דלתת הריאות, בעד הללו סוככים בדיהם על עיניהם ומביטים אל הרחוב... אולי תבין. ביריד אין זמן.

טוב, התעורר אחד מהם, בילא, סוף סוף יריד היום, עושים עסקים. כן, עסקים, התעשתה ביילא. אילופו של זלמן היה כלא איה. "הנה ארנקי, מאה רובל לפניכם, תנו לי תמורתם מה שתתנו לי ואלך לדרכי".

סחבו הללו סחורה לשאת בשם, המריצו את משרתיים, דירבנו את עובדיהם, העמיסו את הבדים המשובחים למעלה ואת הבדים הפחות משובחים למטה, וכאשר נארו החבילות כדבעי, הזדרזה ביילא לפתח את קשרי ארנקה ותהום העיר מצווחתה. "הכסף איננו!!!"

שני בני הדודים לא ידעו את נפשם. מחציתו הראשונה של היום עברה עליהם בשמיעת סיפוריה, עד ערבו של יום יודקקו לשמוע את אנוחותיה ולפייסה במילות כיבושין. הכל יצא לחיפושם נרחבים, אותם הובילו שני בני הדודים, אשר לא

ההינו להשלים עם העובדה, כי כל הדיבורים עד כה היו לשווא ללא כל תועלת. **עודם** מחפשים בקצהו המזרחי של היריד, השיגתם השמעתה כי בקצהו המערבי של היריד נמצאה האבידה. חיש מהר התמלאה סככתם בחמון אדם, ובין כך ובין כך החלו להרהר בינם לבין עצמם, כי כל הסיפור גולל לעסקם פרסומת לא רעה כלל ועיקר.

כעבור דקות אחדות הגיע אל המקום יהודי נרגש, קסקט לראשו, אזור למותגיו וצרור רובלים בידיו. הכל לחשו בהתרגשות, הקיפו אותו, המתינו להיווכח במחזה המרגש, יהודי מקיים מצוות השבת אבידה, מחזיר סכום הגון שמצא ביריד. שקט. הוא לא נע ולא זע.

מאן דהוא הכה באצבע צרידה, משל היה מזרז את השיץ שיפתח ב"ברד", אחר דחק בו קלות, והוא נטוע על מקומו, מונעם את ראשו באיטיות לשלילה. קולות רטינה החלו בוקעים מקרב ההמון. בני הדודים החליטו, כי עליהם להוכיח מנהיגות, ומנעם שעשו כן כאשר הלז פצח את פיו וטען, כי הן רק אתמול היה בבית המדרש ובו שמע בשיעור, כי המאבד כסף בעיר שרובה נוכרים, אשר אינם אמונים על מצוות השבת אבידה, מתיאיש ממנו, ואם כן, גם אשה זו התייאשה מכספה ושוב אינו שלה. "אם צדקה רוצה היא, אשקול זאת בחיוב, לב רך לי. אמנם גם לי אשה וילדים הממתניין לפת לחם, אך בשעה שאדון עם עצמי בעניין, לא אשמוט מזכרוני את העובדה, כי אלמלא חדלונה לא הייתי זוכה באוצר.

הדיון עבר לפסים הלכתיים. זרועותיהם של הגברתנים רפו, ובניניהם נדחקו תלמידיו חכמים שנקלעו ליריד והחלו תרים ודנים בעניין. זה אומר בכה וזה אומר בכה. חלפה שעה קלה, ונזמה היה, כי אם לא יופיע במקום רבה של קובנא, הגאון הנודע רבי אלחנן ספקטור זכר צדיק לברכה, לא יימצא הסבך לבעיה שהתגלעה.

והוא אכן הופיע, במלא הדר קומתו. **"היריד** חביב, השב לה את הכסף".

"כבוד הרב, היא התייאשה מהכסף". **קול** של רבי יצחק אלחנן רעם בשבילי יריד הבדים, כמו היה עומד על דוכן הישיבה הגדולה ונושא שיעור תורני. בהניפו את ידיו הסביר למוצא ההגון ולכל מי שחפץ לשמוע, והיו הרבה כאלה, "רק מי שהממון שלו ראשי התיאיש! הכסף אינו שייך לה, הוא שייך לבעלה, היא אינה אלא שלושתה, יכולה היא להתייאש מכאן ועד עולם, הכסף נותר שייך לבעלה. השב לו אותו כי שלו הוא".

לימים היו בני הדודים מספרים, כי בתחילתו

הדף היומי

של יום, לא תיארנו לעצמם, אלו חוויות יתכזו בדוכנם בתוך מספר שעות.
ואנו לא הבאנו סיפור זה אלא בשביל זעקתו של בעל מוסר אשר שמע סיפור זה והגיב בהתרגשות: "השומעים אתם? שלחו אינו ראוי להתייחס!"
במעמד הר סיני נמסר לידי בני אנוש הפיקדון היקר ביותר שהופקד אי פעם בידי. זכינו לשליחות הנשגבה והרמה ביותר. לשמור על התורה, לקיים את מצוותיה ואת דיניה, וללמוד בה, ללמוד אותה, להבין אותה ולהנות בה.
שאלו את לומדי הדף היומי, הם יספרו לכם, כי לא הרי יום אחד כמשננו, או בלשונם, "יש דף ויש דף". מסכת ברכות היתה ללא ספק קלה יותר ממסכת שבת. הכל יודעים כי הסיפוק עצום, אבל לפעמים קשה, בוודאי, מקשיים לא ניתן להתעלם. אבל להתייחס? שלחו! להתייחס?
ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה.
אמן.

.....
 המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק 076: 03-570-67-93
 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

לשונות התלמוד

והאמר - והא אמר
 כשהמקשן מקשה על דברי אמורא, מכח דברי אמורא אחר, הוא פותח את קושייתו בלשון: "והא אמר פלוני". פעמים, אין המקשן מוזכר את שמו של האמורא ממנו מקשה, ומתבטא בלשון: "והאמר מר". השליה, בחלק תורה שבעל פה, כותב, כי קבלה בידו, שכשמוקשה בלשון זו, הרי שמר הכוונה לרב, שהיה גדול האמוראים.
ואם יתמה הלומד, מה המקום להקשות מדברי אמורא על דברי חברו, וכי אמוראים אינם יכולים לחלוק זה על זה?
אין זאת אלא שידע בעל הגמרא, כי ההכלה במקרה הזה, היא כדברי האמורא השני, ועל כן מקשה מדבריו על דברי האמורא (הכריתות לשון לימודים שער ג' ש"ג ס"ט). והובא בהלכות עולם שער ב' פ"ב ס"ז). כמו כן, שייך להקשות מדברי אמורא ותיק, כגון, רב, שמואל, רב יוחנן ורבה (הלכות עולם ש"ס).
ראוי להדגיש כי "אמר מר" אינו קושיה, אלא פתיחת דיון בדברי חכם שדבריו הובאו בסמוך (עיי' "שדי חמד" מערכת א' כלל ס"ב). מעובד מתוך ספר כללים וביאורים בלשונות התלמוד.

פנינים

תבלין, תבלין, תבלין
 בימינו מקובלת הקריאה "תבלין" על פי המסורת האשכנזית, ולפי קריאה זו "תבלין" - לשון יחיד, וצורת הרבים היא: "תבלינים".
 אולם, לפי מסורת הקריאה של יהודי תימן ועדות המזרח "תבלין" היא צורת רבים של המילה "תבלי", המופיעה בערכין פ"ב מ"ו: "הקלים... לא היו אומרים בנבל וכן אלא אלא פה, פדי לתן תבלי בנעיקה" (תבלי - תבלין/תבליים, כמו: קתם - קתמים).
 לפי הפשט, אין קשר בין מילה זו המצויה בלשון חז"ל, לבין המילה המקראית "תבלי" (הכתובה בפרשת עריות (עיי' רש"י ויקרא יח/כג), ובוודאי שאינה קשורה ל"תבלי" המקבילה ל"אָרְצִי".
 ברם, בדרשותיהם חיברו חז"ל בין מילים דומות אלו (עיי' שטמ"ק לנדרים נ"א; וסיפרי ריש פרשת עקב).
 מלשון מאמר חז"ל המפורסם "תבלין אחד יש לנו ושבת שמו" (להלן קיט"א) מדויק, ש"תבלין" - לשון יחיד, ועל כן יש לקרוא "תבלין" אד, יש גורסים שם: "תבלי אחד!"
הערות, הארות ורעיונות נוספים לפניה הלשונית, נא להפנות לת.ד. 152 מצפה ייחיו,
דוא"ל: frank@geronimedia.net

דף מ/ב בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המדרש ויורה דעה

מסוגייתנו בה מבואר, כי מקור חומם של חמי טבריה הוא מחום הגהנום, בעת שהם עוברים על פניו. הרי לנו, כי חום הגהנום הוא החום המוכר בעולם הזה.
במה מבעירים את הגהנום? ואילו המהר"י חאגיז כותב (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' קפ"ט), כי חמי טבריה אינם נחשבים כמים שהוחמו באש, מפני שחומם בא להם בעת שהם עוברים דרך גופרית, וניצוץ מן השמש מבעיר את הגופרית! אגב הוא מוסיף, כי גופרית זו היא מקור ה"שלהבת היוצא מן ההרים" [ככל הנראה כוונתו להרי געש]. המהר"י חאגיז כותב, כי אין בכך סתירה למאמר חכמים שחומם של חמי טבריה בא מן הגהנום, מפני שהגופרית היא חומר הבעירה המצוי בגהנום, כפי שהקב"ה המטיר גפרית על אנשי סדום ועמורה. מדבריו עולה, כי התנאים לא נחלקו לגבי מקור חומם של חמי טבריה, אלא מחלוקתם מתמקדת בשאלה, אם יש להגדירם כתולדות האש. גם בכתבי הרמב"ם (בפי' המשניות נגעים פ"ט משנה א') נכתב, כי חמי טבריה אינם כמים שהוחמו באש, מפני שמקור חומם בגופרית.

דף מ/א ואשתו ממאי דבי באני

ברכה על שתיית מים מינרלים

בסוגייתנו מסופר, כי רבי זירא ביקש לעלות לארץ ישראל, והוא הלך אל רב יהודה רבו כדי להתבשר מאמרותיו טרם פרידתם. אותה שעה, ישב רב יהודה בבית המרחץ והנחה את שמשו בהוראות בריאותיות. אחת מהן היא, כי על הרוחץ במרחץ לשתות ממי הרחצה, והגמרא מסבירה, כי מי שלא יעשה כן, הרי הוא דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. כלומר, מי הרחצה החמים, יחממו את קרביו ומעיו.

מאחר שבית מרחץ הוא מקום שאסור לדבר בו בדברי תורה, יש לברר, אם מותר לשתות שם. הנה, ה"משנה ברורה" (סי' פ"ד ס"ק ו') מתריע באותם "השותין בבית המרחץ... שלא כדין עושין, דהרי שם אסור אפילו ההרהור, ואינו אנוס לשתיה זו. כיצד, איפוא, שתה רב יהודה.

על נידון זה עמד המהר"י עמדין זצ"ל בהגהותיו, אשר מדגיש בד בבד, כי אין כוונת רב יהודה שיש לשתות ממי הרחצה עצמם, שהרי שתיה זו אסורה משום "בל תשקצו", אלא כוונתו לשתית מים שהוחמו לרחצה. בנוגע לנידונו הוא מביא את ההלכה שנלמדה לא מכבר במסכת ברכות (מ/א), כי השותה מים לצמא, מברך "שהכל". הגמרא מדייקת מן הדברים, כי בשונה מיתר משקים, שעל השותה לברך גם אם אינו צמא, הרי שהשותה מים אינו מברך אלא אם מטרתו היא להרוות את צמאונו, וכגון, השותה מים כדי לשחרר מאכל שנתקע בגרונו, אינו מברך, וכן נפסק להלכה ("ישולחן ערוך" או"ח סי' ר"ב סעי' ז'). סרה תמיהתנו מאליה - אין כל צורך לברך על שתיית המים עליה נסובה הנחייתו של רב יהודה, זו אינה שתייה לצמאון.

היש לברך על שתיית מי מעיינות? נידון מעניין קיים בספרי האחרונים לגבי שתיית מי מעיינות ברוכי מינרלים שונים, לצורכי בריאות. אמנם, בגמרא (ברכות שס) מבואר, כי אין לברך על שתיית מים שלא לצורך הרויית צימאון, אולם, יש מהאחרונים שטענו, כי יש לחלק בין שתיית מים לבריאות לבין שתיית מים לשחרור מאכל מן הגרון. השותה מים לבריאות נהנה מגוף המים הנבלעים בגופו ומבריאים אותו, לא כן השותה מים לצורך חילוץ מאכל, אינו נהנה מגוף המים, אלא מתוצאתם, לדידו, אם ניתן היה לבצע זאת באמצעות מקל, היה עושה זאת (עיי' "תהלה לדוד" על השו"ע שם).

אולם, ככל הנראה לא עמדה לנגד עיניהם הלכה מפורשת בירושלמי, ואשר נפסקה גם להלכה ("משנה ברורה" ס"ק מ"ב ועיי' בשער הציון ל"ו), כי על שתיית מים לצורכי בריאות - אין מברכים.

ראוי לציין, כי מדברי בעל ה"אגלי טל" (אופה י"ח ס"ק י"ב) עולה, כי השותה מים חמים כדי ליהנות מחומם, חייב לברך, שאינו שונה מן השותה משקה שיש בו טעם שלא לצומאון.

דף מ/א קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור

שימוש ב"סיפולוקס" בשבת

המותר לסגור בשבת את מכסה ה'סיפולוקס', מיכל הסודה הוותיק?

בין ל"ט אבות מלאכות האסורות בשבת, נמנית מלאכת בונה.

שלוש דרגות "בונה": בסוגייתנו מבואר, כי בנוגע לבניית כלים בשבת, יש מספר דרגות. עיתים, הבונה כלי עובר על איסור תורה גם הבונה כלי בשבת עובר על איסור [והראשונים נחלקו עובר על איסור "בונה" או על איסור "מכה בפטיש"], ופעמים שעובר על איסור מדרבנן. להלכה הוגדרו שלשת הדרגות הבאות: א. תוקע, היינו: הבונה

